

סיפורו של לוח השנה חלק א' - הלוח הנוצרי והיהודי

כל פעילותנו בכל שעות היממה קשורה ללוח זמנים. כבר בתקופה הקדומה נדרש האדם לתכנן את עיסוקיו ומגעיו החברתיים על פי שיטה מוסכמת של מדידת זמן. לשם כך הוא הסתייע בשלושה גרמי שמים: כדור הארץ, הירח והשמש.

לירח להקיף את כדור הארץ. מחקר NASA הגיעו למספר דומה: 29.530588. מחקרים מתקדמים בברלין הגיעו למספר - 29.530589, כלומר הבדל של אלפית שנייה בין תוצאת הגמרא מלפני אלפיים שנה, לבין מדידות במכשירים מדויקים חדישים.

לוח השנה הנוצרי נקבע לפי שנת שמש, כלומר משך הזמן שכדור הארץ מקיף את השמש. לוח השנה המוסלמי מאזי ימיו של מוחמד, נביא האסלאם, נקבע לפי הירח, כלומר מכפלה של משך הזמן שבו הירח מקיף את כדור הארץ (מה שנקרא חודש) במספר 12, כמניין חודשי השנה.

פרק הזמן הקרוי חודש, משרש ה-ד-ש, בא לרמוז על מולד הַדָּשׁ. אם נכפיל פרק זמן זה - 29.53059, הקשור לירח, ב-12, נקבל: $29.53059 \times 12 = 354.36708$. וזוהי שנת ירח, הרווחת בלוח המוסלמי; ומעניין לציין שהמספר 355 כמניין ימי שנת ירח שווה לגימטריה של המילה שָׁנָה. פרק הזמן קרוי שָׁנָה מלשון שינוי, והכוונה כמובן לשינוי במחזור ארבע העונות של השנה.

מדידות הראו כי סיבוב שלם של כדור הארץ סביב צירו נמשך בממוצע 24 שעות. בספר בראשית א', ה' אנוחנו קוראים: "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד". על פי זאת מכונה פרק הזמן של 24 שעות יום. בארמית מכונה משך זמן זה יָמְמָא, א' בסוף המילה, ומכאן השימוש הרווח היום במילה יָמְמָה בעברית לציין 24 שעות. יש שמשותמשים גם במושג המקראי יום לפרק זמן זה, אף על פי שהמושג המקראי יום בא בדרך כלל לציין בימינו ניגוד למושג ליל או לַיְלָה, שמציין את שעות החשכה, משקיעת השמש ועד זריחתה.

מאחר שהזמן המדויק של הקפת הירח את כדור הארץ הוא 29.53059 יממות, החודש מסתיים לפעמים באמצע היום ולפעמים בלילה. היות שאת החודש ניתן לחדש רק בלילה, נקבע שחלק מהחודשים יהיו בני 29 ימים וחלק מהם יהיו בני 30 ימים, כלומר העבירו חצי יום נוסף לחודש שאחרי.

בגמרא, במסכת ראש השנה, דף כ"ה, עמ' א נאמר: "אמר להם רבן גמליאל, כך מקובלני מבית אבא: אין חידושה של הלבנה פחותה מעשרים ותשעה יום ומחצה ושני שלישי שעה ושבעים ושלושה חלקים": 29.5 יממות+2/3 השעה+73 חלקים של השעה.

לעומת זאת הקפת הארץ את השמש נמשכת 365 ימים, 5 שעות, 48 דקות ו-46 שניות, או במילים אחרות: 365.25 יממות. כך נוצר הפרש של 10.88292 יממות בין שנת שמש לבין שנת ירח. באופן כזה, לאחר 12 חודשים כדור הארץ נמצא במרחק כזה מסיום הקפתו את כדור הארץ.

מאחר שצווינו במקרא לחוג את הפסח באביב (שמות כ"ג, ט"ו): "את חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צִוִּיתְךָ למועד חודש האביב כי בו יצאת ממצרים", יוצא, לפי החישוב שראינו, כי בכל שנה מפסידים 11 ימים בערך, ובכל שלוש שנים נוצר הבדל של כחודש ימים. במצב כזה עלול היה חג הפסח לחול בכל חודשי השנה. כדי שתקוים המצווה לחוג את חג הפסח באביב היה צורך להוסיף חודש ימים בכל שלוש שנים בערך. מכפלת ההפרש שבין שנת ירח לשנת שמש, כלומר 10.88292 יממות ב-19, נתנה את המספר 206.77548 יממות, כלומר בכל 19 שנים נוספות כ-207 יממות, ואם נחלק אותן ב-30 נקבל-7, כלומר צריך לעבר את השנה שבע פעמים בכל 19 שנים. גדולי ישראל החליטו שהשנים המעוברות במחזור של 19 תהיינה: 3, 6, 9, 11, 14, 17, 19. המכפלה

ב-19 היא משום שבכל 19 שנים חלים ימות החודש על אותם ימים בשבוע.

עיבור השנים בלוח הנוצרי בנוי על שנת השמש המכילה בדרך כלל 365 ימים; אבל ליתר דיוק אורכה של שנת השמש:

365 יממות, 5 שעות, 48 דקות, ו-51 שניות. נוצר אפוא הפרש של 5 שעות, 48 דקות, ו-51 שניות, ומכיוון שכל ארבע שנים מגיע הפרש זה ליממה בערך, מוסיפים לחודש פברואר אחת לארבע שנים - עוד יום. כל שנה רביעית היא אפוא בת 366 ימים, בעוד כל אחת משלוש השנים הקודמות היא בת 365 ימים.

בלוח העברי נתייחדה חשיבות רבה לראש החודש. בספר במדבר כ"ח, י"א נצטוו בני ישראל: "ובראשי חדשיכם תקריבו עלה לה'".

גם ברומי העתיקה נחשב היום הראשון בכל חודש ליום חשוב. היום הראשון בכל חודש נקרא calenadae. המונח הופיע לראשונה כבר במאה השלישית לפסה"ס. מקורו בשם הפועל הלטיני calare שפירושו להכריז, ומאותו שם פועל נוצרו השמות קַלֵנְדַרְיָה וְדֵקְלֵנְדְרְיָה, שמוזכרים בהזדמנות אחרת. וכך ביום הקרוי calenadae הכריזו והזכירו לאזרחי רומא שיש לשלם את החובות, ומן המילה calenadae נוצר המונח calendarium, שהתגלגל לעברית בצורה קַלֵנְדַר. לפני כ-1,900 שנה פירוש המונח היה פנקס חשבונות, אשר החזיקו בו רשימות של לקוחות חייבים בציון מועדים לפירעון חובותיהם.

לימים בא המושג קַלֵנְדַר לציין לוח שנה סתם, כך בצרפת ובספרד בסוף המאה ה-13, ובמאה ה-16 באנגליה וגרמניה, ובמאה ה-18 ברוסיה.

בכל 31 בדצמבר נפרדים מן השנה, ומתחילה ברחבי העולם הנוצרי שנה חדשה בת 365 ימים, הבנויה על פי משך הזמן הנדרש לכדור הארץ להקיף את השמש, כלומר פרק זמן של 365 ימים, וליתר דיוק 365 ימים בתוספת של 5 שעות, 48 דקות ו-46 שניות.

לוח השנה המוסלמי, הבנוי לפי הירח, מכיל רק 354 ימים, ולפיכך זים החודשים המוסלמיים לאורך כל עונות השנה.

הלוח העברי שלנו בנוי גם על שנת ירח וגם על שנת שמש, בגלל עיבורו מדי פעם בחודש אָדָר נוסף.

המלך הרומי הראשון רומולוס, שעל שמו נקראה העיר רומא, קבע בתחילה רק עשרה חודשי שנה, והשנה מנתה אז רק 304 ימים.

הספרות הנִדִית העתיקה של הודו מספרת על לוח שנה בן 360 ימים. אף בתרבות המאיה והאצטקים היו 360 יום בשנה, ואלה התפרסו על פני 18 חודשים בני 20 יום כל אחד. במצרים העתיקה חילקו את החודש לשלושה שבועות, ובכל שבוע היו עשרה ימים.

ונשוב ללוח השנה של רומולוס. החודש הראשון בלוח זה נקרא martius ע"ש מרס, שהיה בתחילה אל החקלאות, ורק אחר כך נעשה לאל המלחמות. בגרמנית מכונה החודש מַרְץ, שהוא שם רווח למדי. גם בארץ, בהשפעת העלייה הגדולה של הַיִקים הידועים בדייקנותם ובהקפדתם על לוח זמנים, יש הקוראים לו כך. חודש מרס היה חודש שבו מזג האוויר החל להשתפר, ולכן היה זה החודש הראשון שהתאים, לפי תפיסת הרומאים, לעריכת מלחמות.

החודש השני בלוח השנה של רומולוס נקרא aprilis מלשון aprire, שפירושו בלטינית לפתוח, מה שמרמז על פתיחת הניצנים ולבלוב הטבע באביב.

החודש השלישי נקרא אז maius - אצלנו מאי - ע"ש maia, אלת הצמיחה הרומית. לפי גרסה אחרת, השם בא לציין: האל גדול יותר, בלטינית: magnus פירושו גדול; major - גדול יותר; מכאן באנגלית majority - רוב. יופיטר כונה deus maius גם

majesty. החודש הרביעי נקרא יוני - ע"ש יונג, שהייתה אלת הנשים והפריון. כל שאר החודשים נקראו בלוח השנה של רומולוס על פי מספרים: quintilis = חמישי, sextilis = שישי, september = שביעי, october = שמיני (בלטינית - octem = שמונה) = november = תשיעי, בלטינית = novem = תשע, december = עשירי (בלטינית decem = עשר).

המלך נומָה פּוֹמְפִילְיוֹס, שבא אחרי רומולוס, בערך בשנת 700 לפסה"ס, הוסיף את החודשים ינואר (januarius) ופברואר (februarius).

ינואר נקרא על שם janus - יאנוס - אל השערים שהיה כפול פנים. אולי רצו לתארו כמי שקשור אל העבר וגם אל העתיד, אך בשמו נוצר המונח יָנוּס, המציין בהשאלה אדם דו-פרצופי, רמאי. שומר השער קרוי בלטינית עד היום janitor. השם יְנוּאָר נתגלגל אל אחת הערים הגדולות בעולם, רִי־דֶה זְ'נֵרוֹ, בירת ברזיל. בשנת 1567 התייחסו הפורטוגלים בטעות למפרץ גֶ'וֹנְבֶּרָה כאל נהר, וייסדו שם יישוב שקראו לו סָאן סֶבֶסְטְיָאן דוֹ רִי־דֶה זְ'נֵרוֹ, כלומר סבסטיאן הקדוש שעל נהר ינואר, כי אבן הפינה הונחה בחודש ינואר של אותה שנה.

שמו של חודש פֶּבְרוּאָר בא מן המונח הלטיני februm, שפירושו טיהור, והוא בא לציין את טקסי הטיהור שנערכו בעונה זו ברומא. בראש הטקס ישב אדם שזכה לכבוד אֵל ונקרא פֶּבְרוּאָרְס, והוא היה אחראי לניהולו התקין של הטקס.

החודשים ינואר ופברואר נוספו תחילה אחרי דצמבר, והשנה החלה עדיין ב-1 במרס, אך החל משנת 154 לפסה"ס הוחלט להתחיל את השנה ב-1 בינואר,

כי בדצמבר של שנה זו פרץ מרד במושבה הרומית בפורטוגל. כדי לדכאו היה צורך בקונסולים, שמתמנים לתקופה של שנה, ולא יכלו להמתין לראשית חודש מרס, שבא לציין תחילתה של שנה חדשה. לכן הוחלט להכניס את המינויים לתוקף ב-1 בינואר, ולכן גם הוצע שהשנה החדשה תחל ב-1 בינואר. באופן זה זזו כל החודשים האחרים שני מקומות קדימה, והשמות של החודשים quintilis עד december, שצינו במקור מספרים מ-5 עד 10, באו לציין עתה את החודש השביעי עד ה-12.

לימים החליט יוליוס קיסר לקרוא ל-quintilis על שמו יוֹלְיָה, השם יוֹלְיָוס פירושו בנו של אבי השמים.

augustus, שרצה אף הוא להנציח את שמו לדורות, כינה את החודש sextilis על שמו. השם אוֹגוּסְטוּס פירושו: כבוד אלוהי, רוממות אל.

וכך נותרו השמות ספטמבר עד דצמבר עד היום, כשהמספרים ברקעם אינם תואמים את מיקומם ב-12 חודשי השנה.

לסיום נזכיר כי יוליוס קיסר התקין, בעקבות טעות זמן שהצטברה עד ימיו - לוח שנה חדש. הוא העמיד את שנת 46 לפסה"ס על 445 יום, ומשנה זו ואילך עיבר את השנה ביום נוסף. את היום הוסיף לחודש פברואר כל ארבע שנים. לוח זה נקרא על שמו הלוח היוליאני. בשנת 1582 הכניס בו האפיפיור גריגוריוס ה-13 תיקון נוסף, כי הצטברה מאז תיקונו של יוליוס קיסר טעות זמן נוספת של עשרה ימים, ושיטה זו נקראת הלוח הגריגוריאני. שיטה זו אומצה באנגליה רק ב-1752, ובברית המועצות רק אחרי מלחמת העולם הראשונה.

עץ במדבר

בקתות עץ במושב עין יהב

4 בקתות עץ יפהפיות,
בכל בקתה חדר שינה עם ג'קוזי,
גלריה עם מזרונים לילדים,
סלון עם טלוויזיה • DVD,
מטבח מאובזר ועוד.
במתחם ג'קוזי מרכזי חיצוני,
מדשאות, גינת תבלינים...

בואו ליהנות אתנו מקסם הערבה
חווייה מדברית בלתי נשכחת!

לפרטים והזמנות: דאז 0524-260298 יוניב 0523-914537